

SAMSUN'DA MÜBADELE

BAK SARISAKAL

SAMSUN'DA MÜBADELE

Samsun Kalesi Dani mentliler tarafından Amisos Kalesinin ku atılması ve alınamaması fakat geldikleri bu kıyıyıda bırakıp gitmek istemediklerinden Amisos'un hemen kar ısında onu her zaman göz önünde bulundurmak için sahilde bataklık ortasında in a edildi.

Böylece iki Samsun ortaya çıktı. Müslüman Samsun ve Cenevizlilerin elinde bulunan Gâvur Samsun Müslüman Samsun 1395 yılında Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlılara ba landı. Cenevizlilerin elinde bulunan Gâvur Samsuna dokunmadı. Çelebi Mehmet tarafından 1416 yılında Gâvur Samsun alındı. Böylece Samsun kesin olarak Osmanlılara ba landı.

Samsun Kalesi

Samsunla ilgili en eski belge 1485 yılına ait tahrir defteridir. Bu deftere göre Samsun o dönemde 10 mahalleden oluşuyordu:

1. Debba an Mahallesi
2. Hasbey Mescidi Mahallesi
3. Hızır Bey Camisi Mahallesi
4. Köhne Camisi Mahallesi
5. Mekde Kapısı Mescidi Mahallesi
6. Pazar Kapısı Mahallesi.
7. eyh Hamza Mahallesi
8. Cami-i Nev Mescidi Mahallesi
9. Yenice Mescit Mahallesi
10. Rumiye Mahallesi

Bunlardan Rumiye Mahallesi, Rumların ya da adı bir mahalledir. 1485 tarihinde 81 hane Hıristiyan bulunmaktadır.

XIX yüzyılda 1838 -1841 yıllarında Samsun'da 7 mahalle bulunmaktadır. Hançerli Mahallesi, 2. Pazar Mahallesi 3. Kaleiçi Mahallesi 4. Çayırçi Mahallesi 5. Mekde Mahallesi 6. Ermeni Mahallesi 7. Rum Mahallesi

Rumlar Kentin yüksek kesiminde ve vilayet kona ı çevresinde Kırbaç Mahallesinde oturuyordu. Selahiye Mahallesinde ise Ermeniler oturuyordu.

Rumların nüfus içinde a ırlı ının en fazla olduğu yer Samsun idi. 11.000 kişilik nüfusun 5.000'ini Rumlar oluşturuyordu ve Rumlar ekonomik açıdan güçlüydü. (1908 yılında Samsun'da Belediye Başkanı Papasolu Yorgaki Efendi isimli bir Rum'dur.)¹ Belediye Meclisi'nin yedi sandalyesinden altısı Rumlara aittir. Ticaret Odası'nın yönetim kurulunda dört Rum, üç Ermeni ve bir Türk, Ziraat Meclisi'nde altı Rum ve iki Türk üye vardı.²

Germanos Karavangelis

¹ Aks-ı Sadâ 25 A ustos1325,Sayı:111,Sayfa:4

² Hirisantos Samuilidis "Karadeniz, Pontus Trajedisinin Kroni i" Atina 1910, Sayfa:10

Ekonomik güç, ister istemez siyasi istekleri de gündeme getirecekti. 1870'te İstanbul'da Sauvas oannidis tarafından yazılan Peri Pontou Kai Trapezountos (Pontus ve Trabzon üzerine) adlı bir kitapta Hellen idealleri dile getirilir. Ancak, siyasi bir eylemin mümkün olduğu düşünülürse, 1908 Mevcutiyetinden sonra doğacak, 1912 Balkan Savaşıyla gelececek ve 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla kilisenin önderleriyle eyleme dönüşecektir.³

Samsun, sosyal ve ticari önemi nedeniyle, Pontus'a başkent olarak seçilince nüfus bakımından desteklenerek Rum muhacir iskânı yoluna gidildi. XIX yy. sonlarında 50 yıl içerisinde Samsun'a 30 bin yabancı Hıristiyan getirilmiştir. Samsun'un Hançerli, Pazar, Kale içi, Çayır içi (Cedit) ve Mevde Mahalleleri gibi büyük Müslüman Mahallelerinin yanında yerleştirilen Rumlarla yeni Mahalleler teşekkül etmiştir.⁴ Bütün bunlara rağmen Samsun'da 180 bin Müslüman'a karşılık ancak 60 bin Rum vardı. Samsunlu Rumlar, Pontus devleti hayaliyle ilk defa 1908 yılında örgütlenmeye başlamışlardır. Samsun'da Pontusçu faaliyetlerin en önde gelen kişisi Germanos Karavangelis idi.

1906 ile 1907 yılları arasında Kastoria (Kesriye) Metropoliti iken, 1908'de Amasya-Samsun Metropoliti olarak atanan Germanos Karavangelis Pontus çetelerinin kurulması konusunda çalışmaları başlatmıştır. Kadıköy Mahallesi halkının çoğunluğu hatta neredeyse tamamı Rumlardan oluşmuştur. Germanos burada ilk silahlı çeteyi bu Mahallenin gençleri arasından kurdu.

Balkan Savaşı'nın çıkmasıyla ilan edilen seferberlik Kilise tarafından iyi karşılanmamıştır. Silahlı ve silahsız olarak askerden kaçan Rumlar köylerine yakın yerlerde çeteler oluşturdular.

Samsun Rum Ortodoks Katedrali

³ Stefanos Yerasimos, "Milliyetler ve Sınırlar" İletişim Yayınları, 1994, Sayfa: 354-355

⁴ Lütfi Tekin, "60 Sene Evvelki Samsun", 19 Mayıs Samsun Halkevi Dergisi, Eylül 1936, Sayfa:11-12

Samsun ehrinin önemi ve Samsun arazisinin birçok Rum çeteleri için uygun bir zemin olmadığından Samsun civarında Pontus Rumları o kadar faaliyet gösteremediler. Samsun Pontus Rumlu u ve bu Rumlu un vücuda getirdi i çeteler için merkez vazifesini görmü , lakin en çok Samsun'dan idare edilen bu çeteler bizzat Samsun civarında icrai ekavet edememi lerd i

Samsun'da bulunan Rumların Osmanlı Hükümetiyle ili kileri kesilmi gibi ydi; özel ve resmi i ler için Metropolithaneye müracaat ediliyordu. Nisan 1921'de Metropolithanede yapılan aramalarda, Rum köylülerin kendi aralarındaki sorunların çözümü için Metropolithaneye ba vurdu unu gösteren belgeler ele geçmi ti.

TÜRKLER N RUMEL YE GEÇMELER

Türklerin Rumeli'ye Geçisini Gösteren Temsili Resim

Türklerin güneyden Rumeli'ye geçi leri, ilk olarak Osmanlılardan önce, Aydınolu Umur Bey, III. Andranikos'un ölümü üzerine ba layan Bizans mparatorlu u'ndaki taht kavgası sonucunda Kantakuzen'e yardım etmek üzere donanmasıyla Rumeli'ye geçti.

Umur Bey, 1344 yılına kadar Kantakuzen'e yardım etti. Ancak, bu tarihten sonra Kantakuzen, Umur Bey'in de tavsiyesine uyarak Osmanlı Padi ahı Orhan Gazi'ye kendisine yardım etmesi için ba vurdu. Orhan Gazi'nin o lu Süleyman Pa a, kumandasındaki 20.000 ki ilik Türk kuvvetini Rumeli'ye geçirdi.

Bir uç beyli i olarak kurulan Osmanlı Devleti, I. Murat'tan itibaren düzenli ordularla ve Lâla ahin Pa a, Evranos Bey, Hayreddin Pa a gibi de erli kumandanlar sayesinde, Ferecik'ten ba layarak, Gümölcine, skeçe, Drama, Kavala, Serez ve Karaferya kasabalarını da eline geçirerek Batı Trakya'nın tamamını fethetmi tir (1363–1374)

Selanik

1390'da Selanik, Türkler tarafından ele geçirildi. 1431'de Yanya, 1456'da Atina, 1458-1460'da Mora, 1462'de Midilli, 1470'de E riboz, 1522'de Rodos, 1566'da Sakız ve di er E e Adaları, Türkler tarafından fethedildi.

Atina

Anadolu'dan Balkan Yarımadası'na gelip yerle en ilk Türk halkı (Selçuklu Merkezi Konya'dan gelmelerinden ötürü) Konyarlar'dır.

Türk tarihiyle ilgili kaynaklarda Konyar sözcü üne rastlanmamaktaysa da 1385'de I. Murat döneminde Serez taraflarına Saruhan'dan Yörükler sürülmü ve orada iskân edilmi lerdir.

Birde II. Murat ve bilhassa Fatih döneminde Karamano ulları ile mücadeleler sırasında ve bundan sonra Karaman, Konya ve Ankara civarından Türk a iretleri Balkanlarda iskân edilmi lerdir.

Teselya'da Kozan ve bunun kuzeyinde Sarıgöl (Kayalar) ve Selanik'in kuzey do usu, Konyarların en yo un olarak buldukları yerle im yerleridir.

I. Beyazıt Tuz yasa nı kabul etmeyen 'Saruhan ilinin göçer halkı'nı Filibe yöresine göndermi tir. ⁵

Çelebi Mehmet Samsun'u aldıktan sonra dönerken skilip'de birçok Tatarları, Filibe civarında stinmak Kasabası ve Tatar-Pazarı Mıntıkası, Konu hisar yöresine sürmü tür. ⁶

XV.yüzyılın ikinci yarısında (1460) Gedik Ahmet Pa a'nın Sinop ve Kastamonu'yu almasından sonra smail Beyin a iretiyle Filibe yöresine, Dulgadiro ullarından Budak Bey am'daki tutsaklı ndan kurtulmasından sonra Osmanlılara sı nımı ve kendisine Vize Sanca ı verilmi tir.

Balkanlara yerle tirilen Türkmen gruplarından en önemlileri: Naldöken Türkmenleri, Tanrı Da ı (Karagöz) Türkmenleri, Selanik Türkmenleri, Ofcabolu Türkmenleri, Vize Türkmenleri, Kocacık Türkmenleri'dir.

Tanrı Da ı (Karagöz) Türkmenleri: Rumeli'de Ruçuk, Tırnova (Tırnovi), Razgrad, Ni ebolu gibi Kuzey Bulgaristan 'da, Batı Trakya'da, Kavala, Drama, Demirhisar, Serez gibi geni bir alana yayılmı lardır.

Karaferye

⁵ A ık Pa azade, " Tevarih-i âl-i Osman", Sayfa: 74

⁶ A ık Pa azade, " Tevarih-i âl-i Osman", Sayfa: 90

ANADOLUYA GÖÇLER

Osmanlı Devletinin da ılma süreciyle birlikte ba layan toprak kaybı sonucunda Balkanlar'dan, Kırım'dan ve Kafkaslardan Anadolu'ya bir göçmen akını ba lamı tır. 1856 yılında ba layan bu göçler, 1912'ye de in belirli aralıklarla devam etmi tir.

Osmanlı Devletinin ilk olarak muhacir meselesi ile tanı ması ba arısızlıkla biten 1683 Viyana Ku atması'nın sonrasında 1683-1699 yılları arasındaki Osmanlı-Avusturya Sava ları esnasında serhat boylarındaki Müslümanların geri çekilmeleri süreciyle ba lar. Devam eden Osmanlı-Avusturya Sava ları sonucunda Balkanlardaki önemli ehir merkezleri de zarar görmü ve buradaki halk muhacir konumuna dü mü tü.

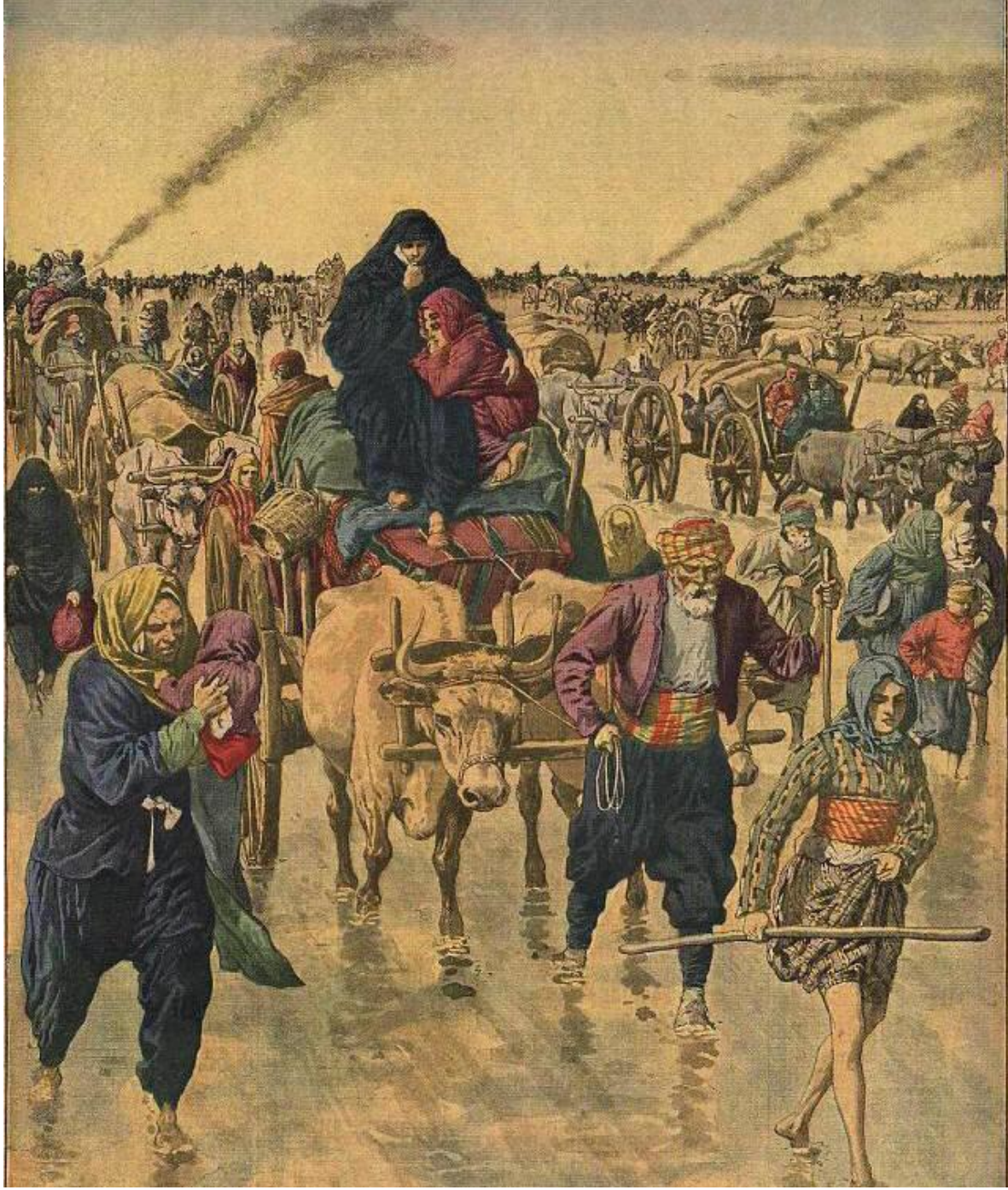
Osmanlı'nın Avrupa'dan geri çekilmesiyle göç süreci hızlanıyor ve 1768-1774 Osmanlı-Rus Sava ı sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Anla ması ile, Osmanlı mparatorlu u yalnız gayr-i Müslim tebaanın ço unlukta oldu u toprakları de il, Kırım'daki Müslüman Türk topra nını da terk etmek zorunda kalmı tı. Kırım'ın kaybedilmesiyle 1800'lere kadar devam eden zamanda 500.000'e yakın insan Anadolu ve Rumeli'nin muhtelif yerlerine göç etmesiyle sonuçlanıyordu. Osmanlı Devletinin da ılma süreciyle birlikte ba layan toprak kaybı sonucunda Balkanlar'dan, Kırım'dan ve Kafkaslardan Anadolu'ya büyük bir göçmen akını ba lamı tır.

Balkan Sava ı öncesinde 1911'e gelindi inde Müslümanlar, 1878'e nazaran daha yüksek bir nüfus oranına sahiptiler. McCarthy, Dine dayalı millet sistemine göre Müslümanların % 51 ile Osmanlı Avrupa'sında ço unlukta bulundu unu belirtmektedir:

Vilayet	Müslüman	Rum	Bulgar	Toplam
Edirne	760.000	396.000	171.000	1.427.000
Selanik	605.000	398.000	271.000	1.348.000
Yanya	245.000	331.000	-	561.000
kodra	218.000	11.000	-	349.000
Kosova	959.000	93.000	531.000	1.063.000
Toplam	3.242.000	1.558.000	1.220.000	6.353.000

Selanik ehrinde 1880'de 25.000 Müslüman bulunuyordu. Drama ve Kavala Türk ehirleriydi. Verria (Karaferye), 1880'de, 5.000 Müslüman; (Kesriye) Kastoria da ço unlu u Arnavut 5.000 Müslüman (toplam nüfusun % 50'si) içeriyordu; aynı Müslüman nüfus Florina ve Voden (Edessa)'de de vardı.

Balkan Sava ları sonucunda Osmanlı Devleti Balkanlardan çekilirken, burada ya ayan Müslümanlar ve Türkler Anadolu'ya büyük bir göç hareketi ba latmı ları.

Bu Balkan göçmenlerinden bir bölümü de Samsun ve çevresinde yerle tirilmek üzere kente gönderildi. Göçmenler, Çar amba yolu üzerindeki Rum köyleri olan; Kirazlık, Ökse, Tevkeri , Çinit, Andreandon, Çınarlı'ya yerle tirilmek istenince bu köylerdeki Rumlar ayaklandılar ⁷ ve sonuçta göçmenlerin buraya yerle tirilmelerini önlediler.

Bütün bu göç hareketlerinde ortak nokta Osmanlı Devleti elinde bulunan toprakların yitirilmesi ile orada ya ayan Müslümanlar ve Türkler kendilerine yapılan baskılar sonucunda can ve mal güvenlikleri kalmadı ından ya adıkları bölgeleri terk ederek kurtulu u göç etmekte bulmu lardı.

⁷ Stefanos YERAS MOS, " Milliyetler ve Sınırlar ", stanbul 1999, Sayfa: 358

1923 yılında ise nüfus mübadelesi ile kitlesel bir göç hareketi başlatılmıştır. Lozan Konferansında, 30 Ocak 1923'te, T. B. M. M Hükümeti ile Yunan Hükümeti arasında "Yunan ve Türk Halkları'nın Mübadelesi"ne ilişkin bir sözleşme ve protokol imzalanmıştır. Bu sözleşme ve protokole dayanarak Heyet-i Vekile Türk tarafının Mübadele'yi nasıl uygulayacağına dair bir talimatname yayımlanmıştır.

Yunanistan Mübadeleye tabi Müslümanlara yönelik bir baskıya giriyordu. Drama'da elli kişi parçalanarak şehit edildi. Sarıababan'da altı kişi gazla yakılarak katledildi. Mübadiller evlerinden atılarak yerlerine Rumlar yerleştirilmeye başlandı.⁸

Selanik Yakınlarında Bir Türk Köyü

Sarıababan Domaçlı Köyünden Uzunmami Ailesi

⁸ kdam 21 Teşrinievvel 1924, Sayı: 9537

Selanik Köyleri

Pontus muhaciri Selanik'e dolduruldu u zaman bunlar kendiliklerinden Müslüman evlerini istilaya başladılar. Köylere gidenler Hükümet tarafından Müslüman köylüye cebren beslettirilmektedir.

Geçen gün Demirzade'nin ma azasında müstahdem Hafız Zeki Efendinin evine sabah erkenden hücum vaki oldu. Rum muhacirleri ile beraber Çerkezlerde vardı. Hafız Zeki Efendinin el ve ayakları bağlanıp, aç altına yatırıldı ve Pontus'çular hep bir ağızdan:

— Türkler bizi kesti, bizde sizi kesece iz! Diye ba ırıyorlar.. Zeki Efendinin refikası zevcini kurtarma a çalı tı. İddetle dövüldü. Ba tan a a 1 silahlı olan muhacirler bombalarla etraftakileri tehdit ettiler ve Pontus'çu kadınlar evin bodrumuna hücum ederken, erkekler üst katlara girerek ya maya koyuldular. Evin di er kısmında Ali A a ismindeki bir kiracı kapıyı açmadı ndan getirdikleri büyük ta larla kapıyı kırdılar ve kendisini ba ndan yaralayarak ve çama ır, bakır ve çeyiz takımlarını ya ma ettiler. Bütün bu vakayı feryadı figan ayyuka çıkmı ve kom ular korktuklarından müdahale edememi ve Pontus'çular rahatça firar etmi ken Yunan Hükümeti ve jandarma ve polis asla görünmedi.

Çınarlık mahallesinden muhacirler geçerken bir evde dört Müslüman kadını gördüler Niçin oldu unu sorma a lüzum görmeden tüfekte ni an alarak ikisini öldürdüler. Biri korkudan bayıldı, di eri firar etti. Bayılanın kızının ırzına tecavüz edildikten sonra birçok gürültü patırtı oldu. Netice de hükümet failleri bulma a çalı tı

Kavala

Kavala'da da buraya yerle tirilen Rum muhacirler Müslüman evlerine musallat oldular. Selanik'te oldu u gibi burada da ya malar, hırsızlıklar, namusa tecavüzler vaki olma a ba ladı.

Bu suretle Kavala'nın e raf ve himmetli zevatından Müzi namıyla maruf Mustafa Efendi birçok Müslümanları kurtarmak için kendi evine almı tı. Rum Muhacirler pür silah bu evin kapısını kırarak içerisindikileri ölesiye dövdüler ve orayı ya ma ettiler.

Kavala'dan olup Sarı aban'da ikamet eden Ahmet Efendiye Yunan Hükümeti ia e edilmek üzere yirmi Pontus'çu Rum muhaciri vermi tir. Ahmet Efendi o günden sonra hep adamlar için çalı mak ve onlara esir ve hizmetkâr olmu tu. Evvelce oldukça zengin olan Ahmet Efendi daha sonra Sarı aban'dan kaçmak için elinden geleni yapmaya ba ladı.

Pontus muhacirlerinin yaptıkları hareketlere Yunan Hükümeti yalnız göz yummak de il, bunları hareketlerinde te vik etmektedirler.

Bunların ba larında siyah bir kalpak kalpa ın ortasında kırmızı bir salib ve üzerlerinde avcı ceket ve kilot pantolon, bellerinde tabanca, elerinde kamçı veya tüfek vardır. Hükümet bunların ailelerini köylerde, ehirlerde

Müslümanlara beslettirerek erkeklerini çeteci yapmı ve mezalim için etrafa saldırtmı tır. Mübadele sorunu Makedonya Müslümanları için bilhassa Pontus muhacirleri geldikten sorma kati olarak çözümlenmesi gereken bir sorundu.

MÜBADELE BÖLGELER

Kavala Mübadele Komisyonu

17 Temmuz 1923 tarihli bu talimatnameye göre kabul edilecek göçmenlerin Anadolu'da çıkarılacakları iskelelerde i lem ve kabulleriyle ilgilenmek üzere bir komisyon kurulacaktı. Bu komisyon, en büyük mülki memurun ba kanlı nda askeri komutan, mal memuru, sa lık müdürü ve iktisat memurundan olu turulacaktı. Gerek duyuldu unda di er ilgili memurlarda komisyonda görevlendirilecekti.

Bu komisyon, göçmenlerin kimliklerini inceleyerek suçlu olanları, Ulusal Mücadele sırasında Yunanlılarla i birli i yapmı olanların kayıtlarını yapmayacak ve sınır dı ı edileceklerdi. Mübadele suretiyle gelecek göçmenler Emvâl-i Metrûke de iskan olunacaklardı.

Yunanistan 15 Eylül 1923 tarihinden itibaren Müslümanların sahip oldukları sürüleri ve ev e yalarını satmalarını yasakladı.⁹ Yunanistan'ın Türklere yaptı ı bütün bu baskılar sonucunda Türkiye mübadilleri getirmek için yeterli hazırlıkları yapmadan kı mevsiminde mübadilleri getirme kararı aldı.

Getirilecek olan mübadiller; **stanbul, Ankara, Edirne, Konya, Trabzon, Van, Bitlis ve Livalardan Beyazıd, Mu , Lazistan, Mara , Ardahan, Artvin, Mardin, Genç, Kars, Karahisarsahip livalarına** iskân edilmeyecek geri kalan vilayet ve livalara yerle tirileceklerdi.

-

⁹ Yücel DEM REL, " Mübadele Dosyası ", Tarih ve Toplum, Sayı: 125, Sayfa: 50

Sarı aban Mübadilleri Yollarda

Yunanistan'daki Türkler Selanik ve Kavala gibi liman kentlerinde toplanmaya başladılar. Burada biriken Türkler hemen Türkiye'ye gönderilemedi.

Mübadiller Selanik'e Ula maya Çalı ıyor

Selanik

Kavala

Bu insanlar hanlarda, imarethanelerde, terk edilmi binaların bodrum katlarında, hatta ahırlarda barınmaya zorlanmaktaydılar.

Selanik'te Bekleyen Mübadiller

Selanik'te Bekleyen Mübadiller

Birkaç aydan beri Selanik'te han kö elerinde ve izbelerde sürünüyoruz, sözleriyle ba layan feryadnamelerini hiçte sorup tahkik etmek zahmetine katlanmadan nazarı ciddiye alarak, elli er-yüzer beyanname vermek ve bunları alan ahsın memleketine gidip, una buna, satarak kasabalar ve köyler halkını peri an bir suretle Selanik'e döndürmek mesuliyeti, ancak beyannameleri tevzi emrinin sahibi olan zata aittir.

Zavallı halk bir saat evvel gidebilmek üzere bu beyannamelere istenen parayı vermekten çekinmedi i gibi dahilden Selanik'e azimet yasak oldu u için doktor raporlarına, polis memurlarına, tren muhafızlarına ve ekseriyetle otomobillere verdikleri paranın had ve hesabı yoktur. Selanik'e geldiklerinde de otelciler, lokantacılar, kahveciler ayrıca kanlarını emmektedirler.

İk önce verilen karar Selanik'te aylardan beri birikmi olan ta ralıları sevk etmekten ibaretti. Bade münasip görülece i mntıkadan ba lanacaktı ve bu muntazam bir plan dahilinde ceryan edecekti.

Türkler arasında ölüm oranı gittikçe artıyordu. Bu ölümlerin önlenmesi için Selanik yakınlarında Kireç köyü'ne ba lı Kara Hüseyin Mevkiinde 5.000 ki i kapasiteli 300 kadar çadır ile bir kamp kuruldu. Civardaki kaynaklardan demir borularla 4.500 drahmi harcanarak su getirildi ve kampın su gereksinmesi kar ıldı. Burada açılan dispanserde hekim, hastabakıcı ve memur bulunuyordu.¹⁰

Kireçköy

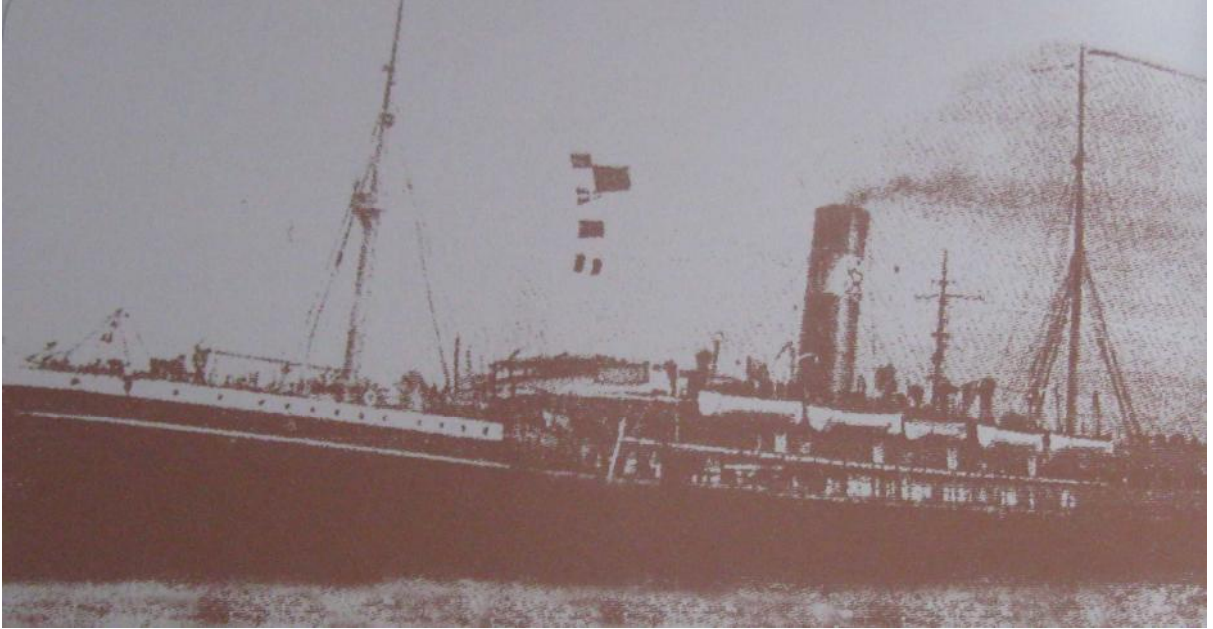
Yunanistan'dan mübadilleri getirecek olan vapur kumpanyaları için bir ihale açıldı Hükümetin açtı ı bu ihaleye; talyan, Yunan, Ermeni ve Türk Vapurcular Birli i katılımı lardır. haleyi vapur tonajı yüksek olan ve di er irketlere göre en uygun ihale ko ullarını öne süren talyan Lloyd Tristino Vapur Kumpanyası kazandı.

¹⁰ kdam 8 ubat 1924, Sayı: 9646

Türk vapurcular Birli i dururken bir yabancı kumpanyanın ihaleyi kazanması üzerine büyük tepkiler ortaya çıktı. Sonuçta Lloyd Tristino Kumpanyalar Toplulu u'nun kazanmı oldu u ihale iptal edildi. hale Seyr-ü Sefain daresi ile Türk vapurcular Birli ine Verildi. Bu idarenin o dönemde tonajı 2.000'den fazla olan altı vapuru bulunmaktaydı.

Cumhuriyet Vapuru

Akdeniz Vapuru

Χαρακτηριστικά

*Ανάστημα Βεζυζον
 *Οφθαλμοί Κακός
 Χρώμα Ξύσιον
 Τρίχα: Μαύρα

Το παρόν έξοδόση δύναται 1053 κωδ. Ν. Ελλάδας Παιδείας
Αι. Αιφείνκωι ει 19-6-23
Αβριλ. Ξ. Βαρεσίωχ
Μ. Ζεμμευ

ΕΘΕΩΡΗΘΗ

Διά την αναχώρησίν του εις _____

Εν _____ τῆ _____ 192
 'Ο _____

ΕΘΕΩΡΗΘΗ

Διά την άφιξίν του εκ _____

Εν _____ τῆ _____ 192
 'Ο _____

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ

Λοθ. 324

*Όνοματεπώνυμον Χειραύ Αγιου
Αβριλ. Βαρεσίωχ
 *Όνομα πατρός Αβριλ.
 *Μητρός Φαιριά
 Τόπος γεννήσεως Βουκουρεστί
 *Λιαμονής _____
 *Ηλικία 38
 *Επάγγελμα Μουσικου
 *Εθνικότης Έλληνας
 Θρήσκευμα Ρωμαιοκαθολικόν

Mübadillere Yunanistan Tarafından Verilen Belge

MÜBADELE LE ANADOLUYA GELECEK TÜRKLER

Selanik'te münterir " Yeni Asır " gazetesine göre Muhtelit Mübadele Komisyonu, Mübadeleye tabi Müslümanların Yunanistan'dan hareket zamanlarını gösteren bir program tanzim etmiştir. Bu programa göre Mayıs'ta Yunanistan'dan memleketimize nakledilmi ve edilecek olan Müslümanların miktarı ile memleketleri a a ıdadır:

MAYIS AYI MÜBADELE L STES

Yerle im Yeri	Nüfusu
Selanik'te Toplanan Muhacirin	12.676
Mayada Kasabasından	2.600
Purvi Kasabasından	1.017
Vodine ve Karacaova'dan	4.000
Naslıç'den	3.000
Surviç ve Kayalar'dan	5.000
Yanya ve Preveze'den	2.500
Alasonya'dan	2.560
Kesriye'den	6.000
Girit'ten	5.830
Limni'den	1.200
Kavala ve Drama'dan	15.000
Mayıs Ayı Toplamı	61.383

HAZİRAN AYI MÜBADELE LİSTESİ

Yerleşim Yeri	Nüfusu
Kavala ve Drama'dan	18.763
Yenice'den	3.977
İçmeler'dan	985
Kesriye'den	6.000
Kayalar'dan	8.000
Kozana'dan	6.500
Florina'dan	500
Haziran Ayı Toplamı	47.604

TEMMUZ AYI MÜBADELE LİSTESİ

Yerleşim Yeri	Nüfusu
Kayalar'dan	1.539
Kesriye'den	6.000
Kozana'dan	6.000
Siroz ve Mülhakatından	1.000
Filorina'dan	5.000
Karaferiye'den	4.500
Temmuz Ayı Toplamı	4.489

Bu suretle 153. 477 nüfus Türkiye'ye nakledilmi olacaktır. Ağustos ve Eylül'de Selanik ve Kayalar havalisinde bakiye kalan muhacirler ile Surviç, Yeni Vodine, Karaağaç ve en son olarak Epir Müslümanları Türkiye'ye nakledilecektir. Bunların miktarı henüz malum değildir.

Selanik Limanında Bekleyen Mübadiller

Mübadiller Gemiye Biniyorlar

Vapurlarda kamaralar; hastalar, kadınlar, ya lılar ve çocuklara ayrılmı tı. Büyük bir ço unluk koridorlarda, güvertelerde, denk yı nları arasında yolculuk etmek zorunda kalıyordu. Yolculuk süresi, vapurun hızına, hava ko ullarına ve gidilen yolun uzunlu una göre, üç-be gün arasında de i mekte, kimi zamanlarda on günü bile a tı ı görülmekteydi. Ku kusuz bu durum göçmenleri çok zor ko ullarla kar ı kar ıya getiriyor, önemli boyutlarda yakınmalara neden oluyordu.

Yolculuk süresince kendi ia elerini kendileri sa lıyorlardı. Vekâlet olanaklarıyla ancak ufak çocuklara ve hastalara süt ya da sıcak yemek verebiliyordu. Vapurlara göçmenlerin su gereksinimlerini kar ılamak için tatlı su depoları yerle tirilmi ti. ¹¹

Mübadiller Vapurda

Mübadiller Vapurda

¹¹ Kemal ARI, “ Büyük Mübadele “, Sayfa: 84

Mübadiller yanlarında e ya ve hayvanlarını da getiriyorlardı. 21 Nisan 1924'te 2480 göçmenin bulunduğu Giresun vapurunda, 779 küçük ve 167 büyükbaş hayvan vardı. Kavala ve çevresindeki muhacirlerin son kfilesi 1924 yılı Haziran ayının son günlerinde Sakarya vapuruyla İstanbul'a geldiler. Kavala Muhtelit Tâli Heyetinde Türk delegesi olan İbrahim Paşa azade Hüseyin Bey'in verdiği bilgiye göre; Kavala ve çevresinde o zamana kadar 43.500 göçmen nakledilmiştir. Bunların hepsi iyi tütücülerdi; büyük kısmı servet sahibiydi. Bunlar ayrıca, 9.000 büyük ve 45.000 küçükbaş hayvan getirmişlerdi.

Fakat yanlarında getiremediklerime vardı orada bıraktıkları ölüleri. 8 Mayıs 1924 tarihli Vatan gazetesinde bu konuda şunlar yazılıyordu:

“ Rumeli'den her gün kafele kafele muhacir geliyor. Bunlar oradan mallarından, mülklerinden başka bir muazzez şey daha bırakıyorlar. Ölüleri.

Dünyadan ellerini çekerek senelerden beri kabirlerinde sükûn içinde yatan bu ölüler bile Yunanlıların tahripkâr ellerinden kurtulamamaktadırlar. Kefenlikleri almak, odun tedarik etmek için eski yeni bütün mezarlar açılıyor. Mezar taşları sökülerek inaatlarda kullanılıyor. Selanik'in en muazzam kabristanlarından biri olan Mevlevihane Mezarlığı Yunan askerlerine talim meydanı ithaz edilmiştir.

Buranın asırdide servileri altında yatan birçok eski ricalin, Mevlevi ileri gelenlerinin, Selanik emirinin kabirleri kırılmakta koca kabristan düz bir tarla haline getirilmektedir. Bu manzara karşısında yürekleri sızlatan birçok kimseler aileleri efradının, akrabalarının kemiklerini kurtarmak için kabristana koşuyorlar. (Kemitini) namı altında yazan bir genç bir muhabirimiz bu acıklı manzarayı şu suretle tasvir ediyor:

Selanik Yenikapı Mezarlı ı

“ Ellerim sarkık, gözlerim sıtmal ı Yenikapı'nın ardından tozlu, Sarı Mevlevihane yolunu geçtim. Hazarların çürük omuzlarından dökülen yorgun gölgeler altında gülü üp arkı söyleyen çiftler vardı

Yüre imin ikiye bölündü ünü duydum. Dergâhın ta kapısından girerken yanlarında büyücek beyaz bir torba ile çıkan boynu bükük. Tanıdık iki zata rastladım:

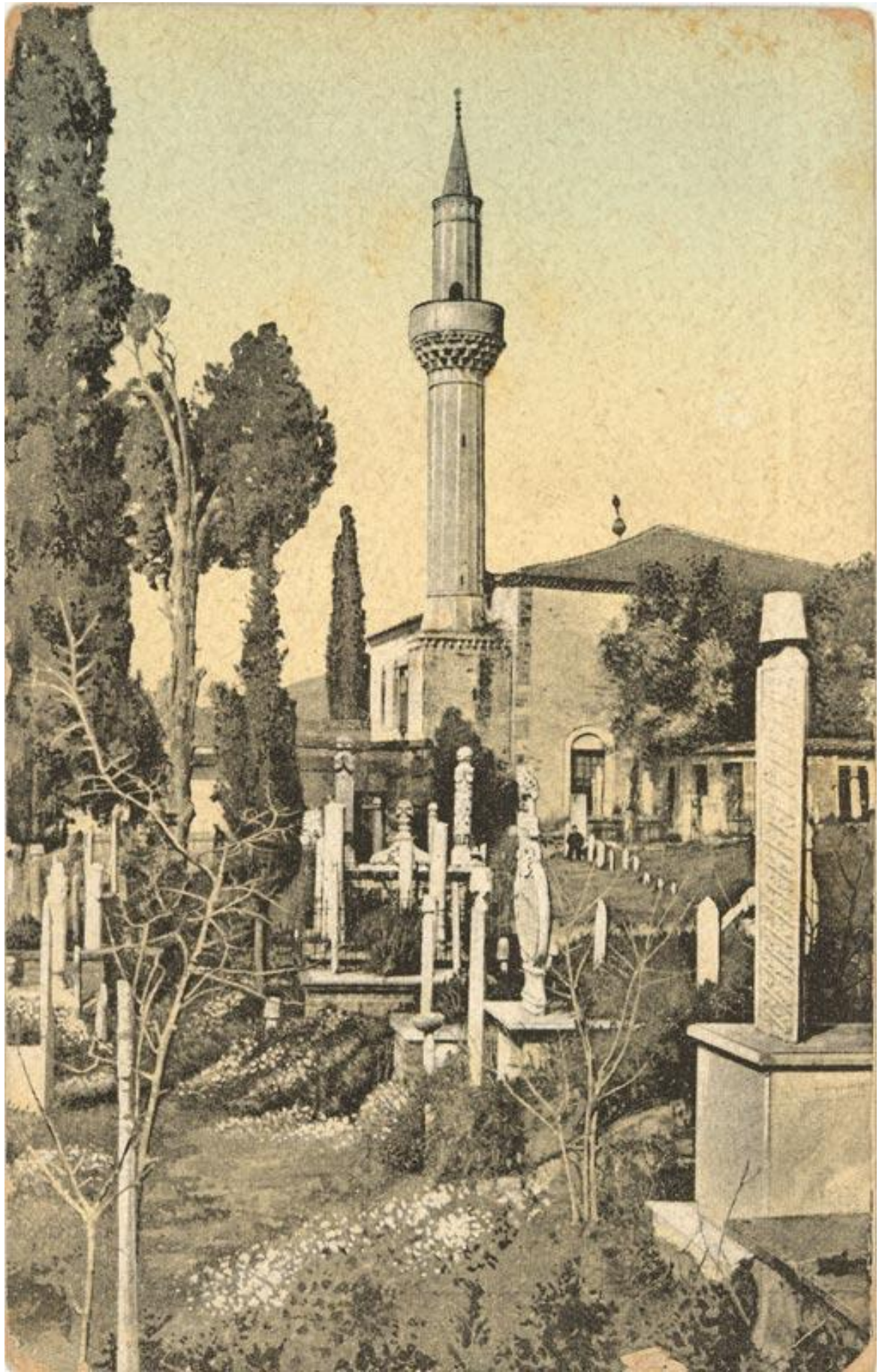
— Bizinkilerin kemiklerini toplayabildik, götürüyoruz. Dediler.

ç yolun sa indaki parmaklık sökülmü tü. Seddin üstünde kırılmı yolun bo lu una do ru sarkmı , gözsüz, çiziksiz, birer kesik ba gibi bakan yuvarlak yontuk kavuk döküntüleri görünüyordu. Kanadları çalınmı viran medhalin e i inden ta toprak yı ınları, arasında ayak izleriyle açılmı dar, e ri bü rü bir geçit ba lıyordu. Gözlerimin önündeki peri an, acıklı levhanın sızısı, ta içine gitti ve orada kaldı.

Bütün mezarlar yıkılmı tı. Harap bombo çukurların içinde sıvası dü mü eski tu la parçaları taze bir ihraç ameliyatına ahadet ediyordu. Ötede beride tepesi kopmu ortasından kırılarak kabirlerin kenarında yı ılmı kalmı mermer sütunları arasında kendime bir yol aradım. Bazen e ilip okuyordum. Birinin yalnız “ elfatiha “sı seçiliyor. Di erinin de son kısmı eksik yaldızı atmı bir “Hüvel baki”. simsiz, dilsiz, muazzez eyler. Bu mezar harabesinden çıplak, تنها bir hazin nefesi da ılıyordu. Biraz daha ileri de yumruklarım kilitlenmi , bo azım kurumu tu. Ba ımı sa lam bir mermer dire in serin yana ına dayadım.

te birer birer sayıyordum. u babacı ımın, öteki gençli ine doyamadan bir yumak toprak olan nasipsiz karde imin, daha ötede a a annemin, mini mini kız karde imin, dayımın mezarları. Ah, onların hatıra ni anlarından hiçbir ey kalmamı tı. Parmaklıklar yok, sütunlar yok. Mezar sandukaları yalnız çökmü , tek tük duvar parçacıkları zihnimi güdüyor. Bütün bu vedait eserleri ne kadar az bir zaman zarfında yapılmı tı Yarabbi! Ölülerden bir tufan, bu sükûn ve hürmet ülkesini yakmı kavurmu , Kudretli bir zelzele her eyi kırıp devirmi , gibi idi. Yanı ba ımda birisi seslendi:

— Efendi kemikleri almak istiyor musun?

Baktım elinde kazma, sırtkan bir amele Öyle ya demin dı kapıda rastladıklarım gibi bizde sevgili ölülerimin kemiklerinin daha fazla hakarete u ratmamak maksadı ile gelmemi miydim? Bulanık gözlerimle kar ımdakini süzdüm. O, lakayt adımlarla sigarasını tüttürerek uzakla tı: Sa tarafımda kocaman siyah bir delik var. Bilmem nasıl oldu. O kara deli in kenarına çömeldim, oradan o yas dehlizinden hilkatın sırrını seyretmek arzusuna kapıldım. çim de i iyor, parmaklarım pençe iyor, dudaklarım yanıyordu. Ah bu sahipsiz kalmı , felaketi benimsenmemi , derdi payla ılmamı harabenin a zından beyaz sakallı ihtiyar cenazeler binlerce seneden beri uzanıp gelen bir acı. Bu isyanla derin ve bo uk “LANET“ diye haykırıyorlar sandım. Uzun müddet orada kalmı ım. Ba ımı kaldırdı ım zaman Rumeli'nin ılık gö sünden bahar kokuları dökülüyor. Kar ı çayırların ye illiklerinde ku lar ötü üyordu. Yoldan bir laterna geçti. Artık bu diyarın her zerresi vücudumu yakıyordu. Dünya bana zindanda mezalim olmu tu. Ta uzaklarda Olympos'un karlı ba ına baktım. O yüksek kaya kümesinin heybeti gibi denizleri a arak üzerimize çökmemesi için dua ettim. Yarın yine buraya gelece im. Çirkin kötü vicdanların dünyasına kurban giderek son istirahat yurtlarından kovulan muhacir ölülerimi, u nankör muhitin viran geçitlerinden vefakâr topraklarına do ru u urlayaca ız. Mazinin arkada kalmı yollarında, sandukalar omuzlar üstünde ta ınarak tekbir sesleri arasında Allah'ına kavu an muazzez cenazelerimin bakayası yarın be beyaz çıkının içinde gönlümün bir parçası gibi süzülüp gidecektir.¹²

Selanik Yenikapı Mezarlı ı

¹² Vatan 8 Mayıs 1924, Sayı: 386

SAMSUN'DA MÜBADİLLER ÇİN YAPILAN HAZIRLIKLAR

Birinci Mıntıkanın merkezi olan Samsun'da (Samsun, Sinop, Ordu, Giresun, Trabzon, Gümü hane, Amasya, Tokat, Çorum) ise mübadillerle ilgili bazı hazırlıklar yapılyordu. Ülkenin de i ik yerlerinde açılmı ve çalı malara ba lamı “ mdad-ı Sıhhi Kurulları “ tarafından Samsun skelesinde salgın hastalıkların önüne geçmek amacıyla ciddi hazırlıklar yapıldı. Yeteri kadar serum ve a ı depolandı.

16 Kasım 1923 tarihinde Doktor Fikri Bey'in ba kanlı ında 3 doktor, idare memuru, eczacı, ambar memuru ve dört hasta bakıcıdan olu an 31. Hilal-i Ahmer mdad-ı Sıhhi Heyeti, Peyke Kumpanyasının vapuruyla stanbul'dan Samsun'a gelerek Hükümet Binası yakınında bulunan Mantika Palas Oteline yerle ti ve burada ve burada gelen muhacirlere hizmet vermek üzere on yataklı bir de dispanser olu turuldu. ¹³

Yine Samsun'a ve çevresine yerle tirilecek mübadillerin i lemlerini kolayla tırmak için Hilal-ı Ahmer Merkez-i Umumiyesi Arif Süleyman Bey'in nezaretinde nönü vapuruyla, baraka yapımında kullanılmak üzere çok miktarda tahta, saç, direk ve çividen olu an malzeme gönderilmi tir. Bu malzemelerin ço u, baraka yapımında kullanılmak üzere 31.000 ngiliz Lirası kar ılı ında ngiliz ordusundan satın alınmı tır. ¹⁴

Mantika Palas Oteli

¹³ Haber 16 Te rinisani 1339, Sayı: 7

¹⁴ Haber 8 Te rinisani 1923, Sayı: 6

Samsun’lu hanımlarda mübadillere yardım için komisyonlar olu turuyorlardı. 6 Ekim 1923 günü, Samsun Valisi Osman Bey’in Kona ı’nda Osman Bey’in Hanımının giri imiyle, Reji Fabrikası Müdürü Rü tü Bey’in ye eni, Sıhhiye Müdürü Osman Bey’in baldızları, Kırzade Yusuf ve Doktor Hasan Fehmi Bey’in Hanımları bir araya gelerek, Samsun’a gelecek göçmenler için yardım toplamaya karar verdiler.

Bunun yanı sıra, Vali Osman Bey’in ba kanlı ında Samsun’da bir “ Muhacirin Muavenet Heyeti “ olu turuldu. Bu heyette yer alanlar: Nemlizade Sadık, Çubukçuzade Suphi, ark Tütün irketi Müdürü Sait, Kibar Tefvik, Lord Mustafa, Kefeli Yusuf Ziya, Kavalalı Halil Bey idi. ¹⁵ Heyet Samsunlu bütün sanatkâr ve tüccarları mübadillere yardım kampanyasına ça ırdı. Bu kampanya Samsun’da büyük ilgi ile kar ılandı.

Samsun’da yayımlanan Ahali gazetesini de M. Kemal imzalı ba yazısıyla Samsunluları yardıma ça ırıyordu:

“ Karde lik mdadına

Ey vatanda ! Saadethanelerinden, imalathanelerinden, çiftliklerinden, tarlalarından, babalarının, analarının, evlatlarının mezarlarından uzakla an ve bu gün yeisden ba ka bir eye sahip olmayan fakat yalnız anavatana kavu makla teselli olan muhacir karde lerimiz 1342 sene evvel Mekke’den Medine’ye hicret eden Peygamberimizin imtihanınız, oda senin din karde in, kan karde in, can yolda ındır.

... Bizans mparatorlu unu iskat ile hâkimiyetini stanbul’da tesis eden Türkleri Asya ile Avrupa’nın millet kasından çıkarmak için bilsek Türkün ba ına ne azim cidaller, ne büyük gaileler açılmı tır. Misal mi arıyoruz? Giritlere, Kıbrıslara, Eflaklara, Bo danlara, Bosna-Herseklere, Bulgaristan’a, Rumeli arkilere, Makedonyalara, Moralara, Arnavutlu a, Mısırlılara, Trablusgarplara, Yemen ve Hicazlara, Suriyelere, Ba datlara, Basralara, Kafkaslara sahip olan sen de il miydin? Bunun gibi gafur dü manın Yunan son taarruzu kar ısında ta can evinden, zmir’inden vurulmak istenilen sen de il miydin?

... Fakat senin gayretinle dü mandan kurtulduk. imdi biz hür bir vatanda mesuduz. Bedbahtlı yollardan atladık, karanlık ve çileli günler geçirdik, zafere erdik kurtulduk; yalnız öbür tarafta dü man altında kalan yerlerimizden hicret eden ekmeksiz, ı ıksız, elbisesiz, meskensiz, Müslüman karde lerimiz var.

Ey vatanda ! Bu karde lerimizin meyus kalplerine umut, hasta canlarına if da ıtacak sensin. Bu bedbaht karde lerimizin yardımına ko an sen olacaksın. Sana rehber olmak için, Vali Beyefendinin ba kanlı ında, “ Muhacirin Muavenet Heyeti “ te kil edilerek faaliyete geçmi tır.

Sen de ey vatanda !

Dü manların zalim baskıları ile yakılıp kavrulan muhacir karde lerimize felaket günlerini unutturmak, sefalet gecelerini nurlandırmak için sineni aç !.. Birkaç ay evvel, yurduna ayak basan dü man tepelendi, çekildi gitti. Fakat dü man elinde esir kalan dinda larımızı yıkıyor, yakıyor, o lunu kurban veren, kızının namusu gözleri önünde hitan edilen, evleri barkları yıkılan muhacir karde lerimize zulüm yapıyor.

Gözlerimizin önünde bir gün memleketlerinde bıraktıkları harabelerle, yerlerini yurtlarını terk ederek ana vatana iltihak eden sefil ve hasta ihtiyarlar, matemli dul kadınlar, yetim çocuklar var. Her gün bu muhacirin karde lerimizden bir kafil e gelecektir. Bunlara sineni aç... Bunların imdadına ko .. Ko ki muhacirlere yardım etti in için ruh Peygamber ad olsun.

Ko arkada , ko

M. Kemal “ 16

¹⁵ Haber 22 Te rinisani 1923, Sayı: 8

¹⁶ Ahali 25 Te rinisani 1923, Sayı: 209

MÜBADİLLER GELİYOR

Gülcemal Vapuru

Türkiye'ye gelen mübadiller halk ve mahalli idareciler tarafından karşılanıyordu. 2 Ocak 1924'te Gülcemal Vapurunun Samsun'a getirdiği 667 mübadil, belediye başkanları, emirler, müftü ve halk tarafından karşılanarak yalılar, kadın ve çocukları ile beraber misafirhanelere götürülüp dinlenmeleri sağlandı.

Mübadiller Samsun kelesine Çıkarılarken

28 Kasım 1923 tarihli Misafirhaneler Talimatnamesine göre Samsun'da Mayıs 1924 tarihinde toplam 700 ki i kapasiteli sekiz bina Misafirhane olarak kullanılmaktaydı. Mevcut misafirhaneler ihtiyaca cevap vermeyince 400 ki ilik bir misafirhanenin açılması yoluna gidildi.

Ayrıca misafirhanelerde uzun müddet duran göçmenler için barakalar in a edildi. 14 Haziran 1924 tarihi itibarıyla 30 baraka mevcuttu. Samsun vilayeti dahilinde mevcut misafirhanelerdeki göçmenlere verilmesi lazım gelen günlük erzak eksilince veya pazarlık suretiyle mahalli rayice göre mubayaa komisyonunca satın alınıyordu. Bu komisyonun üyeleri skan Müdürü Osman, skan a e Evi Mesulü Ahmet, Mahalli darenen Cemal Bey ve Samsun Belediyesi'nin tayin etti i bir memurdan olu maktaydı.

Bazen Mübadiller Samsun'a gitmek istemiyor ve zorla gönderiliyorlardı. Bu konuda 28 Nisan 1924 tarihli leri gazetesinde bir haber dikkati çekiyordu.

“ Birkaç gün evvel Drama'dan getirilerek Yük ve Karagöz karyelerinden Samsun'a gönderilmek üzere stanbul skele Müdüriyeti Misafirhanesine birle tirilen dört yüz elli muhacir ahiren a 1 ve istirahat müddetlerini ikmal etmi ti. Bu kafilenin Samsun'a sevki tekerrür etmi iken muhacirler gitmek istememi ler ve kendilerinin Çatalca skân Mıntkasına iskânlarını talep etmi lerdir. stanbul Mıntka Müdüriyeti bu muhacir kafilesini hakkında yapılacak muameleyi Vekâlet'ten gelen bir emirde dört yüz elli ki inin tütüncü olmaları hasebiyle Samsun skân Mıntkasına iskânları evvelce tekerrür eden etmi bulundu unu ve binaen âliye ba ka bir yerde iskân edilmeleri imkânı olmadı ı ve ısrar ettikleri takdirde cebren sevkleri bildirilmi tir.

Dün stanbul Mıntka Müdürü bu kafileyi gidecekleri mıntkaya sevk etmek için ihtarda bulunmu ise de muhacirler kati suretle Samsun'a gitmeyeceklerini ifade ettiklerinden ufak bir jandarma müfrezesi misafirhaneye getirilmi tir. Mıntka Müdürü tarafından muhacirlere nasihat edilerek ısrarlarından bir fayda hasıl olmayaca ı münasip bir lisan ile ihtar edilmi ise de muhacirler itaat etmemi ler ve kadınlarını ileri sürmü lerdir.

Dramada Hilali Ahmer Türk Mübadiillere Çorba Da ıtıyor

Bundan sonra ihtar daha ciddi bir suretle yapılmı oldu unda bir hadise olmadan nihayet muhacir kafilesinin sevki temin edilebilmi tir. Dört yüz elli ki ilik kafiye Jandarma müfrezesinin nezareti altında Canik Vapuruna irkâb olunarak (bindirilerek) Samsun'a gönderilmi lerdir.”¹⁷

MDAT MDAT

Karde lerim muhacirim, kimsesizim, garibim,
Daha çok mu, bilmiyorum sürünmede nasibim!
..... feryadıma bah olan refikim!
Allah için yardım edin, sefil dü en efrada!
Peygamberi severseniz, ula ınız imdada!
Ben hastayım, geri kalan yedi nüfus aile!
Hepsi aciz, çoluk çocuk, hepsi ba a gaile!
Muhacirlik, ah bu tufan, canlar yakan haile
Çırılçıplak attı bizi böyle ezdi, ha ladı
Ondan sonra ölüm, açlık, hastalıklar ba ladı!
Ba ımızda döner durur her felaket, her bela,
Dün açlıktan yolda öldü yavrucu um Mustafa!
Be gün evvel vapurda da gelin kızım Derya
Baba açım, ölüyorum diye diye can verdi!
Bu acılar, bu feryatlar beni yedi, bitirdi!
Bir ay oldu yol boyunca kurban, ehit vererek!
Geliyoruz fakat bizde ne can kaldı, ne yürek!
Hep dinda ız, sizin ile dertlerimiz mü terek!
ükür girdik bu topra a, halimiz pek peri an
Dü künlere, yoksullara yardım gerek Müslüman!
Zalim dü man, alçak Yunan, rezil, katil, e kıya !...
Ne cezalar yaptı..... ! Rabbim göstermesin bir daha!
Söyleyemem hem uzun hem acıklıdır macera!
Ço umuzu diri diri ate lerde yaktılar!
Memedeki sabileri çengellere taktılar!
Varımızı elden alıp, öyle yola vurdular!
Sa kalanı öldürmek için, bu tuza ı kurdular!
Biz çıkarken enlik yapıp, seyrimize durdular!
Para pulsuz, açbi ilaç olduk kapı dı arı!
Hiçbir millet bunlar kadar de il haydut, ha arı!
Sözlerime ahit i te hallerimiz ayandır!
Dul kadınlar, alil kızlar bu hicrete ni andır!
Malunet, ihsan için çalı acak zamandır!
Varınızı, ömrünüzü Tanrım mezdad eylesin
Sizden ba ka bize kimler var ki imdat eylesin
Viranede titre iyor, a la ıyor hep çocuk..
Elbise yok, yatak, yorgan, odun, kömür atmak yok.
Amansızdır kış mevsimi, kar, fırtına so uk çok..
Karde hakkı, namus borcu kovalayın her tarafı
Muhaciri korumaktır, slamlı ın erefi!

skender Haki¹⁸

¹⁷ İleri 28 Nisan 1924

¹⁸ Ahali 22 Kânunusani 1340, Sayı: 209

Samsun'a Muhacir Ta ıyan Vapurlar: ¹⁹

Vapurun Adı	rkap Etti i Muhacir Adedi	skelesi	Hareket Tarihi	Vüsul Tarihi	Vapurda	
					Vefat	Do um
Gülcemal	644	-	-	31K.evvel339	-	-
Re it Pa a	800	-	-	12 K.sani 340	-	-
Gülcemal ve Sakarya	150	-	-	18 “	-	-
Millet	30	-	-	30 “	-	-
Re it Pa a	140	-	-	ubat 340	-	-
Giresun	1265	-	-	“	-	-
Gülcemal	150	-	-	“	-	-
Re it Pa a	40	-	-	“	-	-
Gülcemal	11	-	-	2 Mart 340	-	-
Anadolu	7	-	-	4 Mart 340	-	-
Sakarya	2220	-	-	5 Mart 340	-	-
Giresun	2310	-	-	10 Mart 340	-	-
Ankara	1790	-	-	16 Mart 340	-	-
Yunan	1600	-	-	26 Mart 340	-	-
nönü	303	-	-	29 Mart 340	-	-
Ankara	2087	-	-	10 Nisan 340	-	-
M. evket Pa a	100	-	-	13 Nisan 340	-	-
Akdeniz	1360	-	-	13 Nisan 340	-	-
Canik	800	-	-	15 Nisan 340	-	-
Türkiye	1595	Selanik	12 Nisan340	17 Nisan340	2	2
Sakarya	2902	Kavala	17 Nisan340	23 Nisan340	4	4
Albari	1171	Selanik	22-23 “	26 Nisan340	1	2
Giresun	2480	Kavala	21 Nisan340	26 Nisan340	2	2
Sulh	1151	Kavala	26 Nisan340	1 Mayıs 340	-	-
Canik	1387	Dersaadet	27 Nisan340	1 Mayıs 340	-	-
Akdeniz	3941	Kavala	24 Mayıs340	28 Mayıs 340	3	4
Sakarya	2224	Kavala	1 Haziran “	3 Haziran “	-	3
Sakarya	490	Fatsa	-	9 Haziran “	-	-
nönü	2800	Selanik	3 Haziran “	10 Haziran “	2	-
Ankara	1674	Kavala	7 Haziran “	12 Haziran “	-	3
Sürmene	130	Dersaadet	-	13 Haziran “	-	-
Samsun	10	Dersaadet	-	14 Haziran “	-	-
Tevfik Elbari	7	Dersaadet	-	14 Haziran “	-	-
Trabzon	1065	Kavala	3 Haziran “	14 Haziran “	-	-
Te vikiye	2336	Selanik	8 Haziran “	16 Haziran “	2	-
stiklal	700	Dersaadet	16 Haziran “	19 Haziran “	-	-
Üsküdar	375	Ünye	16 Haziran “	25 Haziran “	-	-
Bahricedit	1373	Selanik	28 Haziran “	4 Temmuz “	3	1
Rize	1642	Selanik	30 Haziran “	8 Temmuz “	7	2

¹⁹ “31 Kânunuevvel 339 tarihinden 340 Temmuz'unun nısf-ı evveline kadar Samsun'a muhacir ihraç etmi olan vapurların esamesi ile naklettikleri muhacirlerin miktarını gösterir cetveldir. “ Türkiye Hilal-i Ahmer mecmuası 15 A ustos 1340, Sayı: 36, Sayfa: 401

Selanik Limanından Samsun'a Ta man Mübadiller:

Geldi i Yerin Adı	Vapurun adı	Hareket Tarihi	Gelen Mübadil Sayısı
-	Ankara	13 Mart 1924	1729
Kozana Kazası Kayalar Kazası	Ar ipologos Yunan Bandıralı	18 Mart 1924	3773
Kayalar Kazası Osan, Kırım ah Köyleri	nönü	25 Mart 1924	2954
Selanik	Türkiye	12 Nisan 1924	1595
Kale	Altay	22 Nisan 1924	1171
Langaza Kazası	stanbul	24 Nisan 1924	4600
Kozana Kazası Kayalar Kazası	Te vikiye	8 Haziran 1924	2376
Kayalar Kazası	Bahr-i Cedit	4 Temmuz 1924	1383
Kayalar Kazası	Trabzon	22 Temmuz 1924	1087
Kayalar Kazası	Rize	29 Temmuz 1924	1119
Kayalar Kazası	Rize	8 A ustos 1924	1642
-	Bahr-i Cedid	20 A ustos 1924	1187

Müslüman Göçmenler Selanik'te

Kavala Limanından Samsun'a Taınan Mübadiller:

Geldi i Yerin Adı	Vapurun adı	Hareket Tarihi	Gelen Mübadil Sayısı
Medarlı Tedbirli Sapancalar	Giresun	1 ubat 1924	1265
Sarı aban Kazası Köyleri	Sakarya	2 Mart 1924	2214
Kavala Köyleri	Giresun	6 Mart 1924	2310
Drama	Giresun	22 Nisan 1924	2480
Sar aban Kazası Drama, Çalıba ı Köyü	Sakarya	17 Nisan 1924	2902
Kavala- Drama ve Sarı aban Köyleri	Salih	26 Nisan 1924	1151
-	Akdeniz	1 Mayıs 1924	3941
Sarı aban Kazası Çapalayık Köyü Drama Kozlu Köyü	Sakarya	1 Haziran 1924	2244
Araplar, Keçilik Kasaplı Köyleri	Trabzon	8 Haziran 1924	1069

Kavala

Bazen mübadillerin iskân mahallerine sevk edilmeleri gecikince Samsun'daki mübadillerin sayısı çok artıyordu. Hilal-ı Ahmer Murahhası Dr. Haydar Bey'in raporuna göre 19 Haziran 1924 tarihinde Samsun'da 11.500 göçmen birikti. Misafirhaneler bu yükü kaldıramayınca, sokaklar, bahçeler, kabristanlar ve köy yeri mahaller gününü andırır oldu.²⁰

Samsun Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü Arşivindeki kayıtlara göre; Samsun'a sevk edilen 32.290 göçmenin terk ettiği yerlere göre dağılımı şu şekildedir:²¹

Sarı aban	3.344	Üsküp	46	Yeni ehir	19
Kavala	1.979	Pri tina	46	Vodine	1
Manastır	4	Ni	22	Ni /Ürgüp	51
Kayalar	7.000	Yeni Pazar	30	tip	210
Karaca Abâd	2.920	Pirlepe	30	Kozana	6.015
Drama	10.210	Metroviçe	71	Vranya	18
Ustrumca	80	Kumonova	18	Leskofça	8
Tikve	13	Köprülü	4	Florina, Kesriye, Koçana,Pravite	4
Nevrekop	4	Talıca	200		

Selanik

²⁰ Nedim PEK, “ Mübadele ve Samsun “, Sayfa: 54-55

²¹ Nedim PEK, “ Mübadele ve Samsun “, Sayfa: 50

Samsun'a ayak basan mübadiller karantinaya alındıktan sonra iskân mahallerine gönderiliyordu.

Samsun'da Mübadillerin Nakline Tahsis Edilen Otomobiller

Samsun'da mübadilleri büyük bir konut sorunu bekliyordu. Rumların Samsun'u terk etmeleri üzerine Rum ta'ınmazları büyük çapta ya malandı. Bu dönemde terk edilmiş malları üç ayrı gruba ayırmak olanaklıdır:

I. Grupta: Hiçbir kurum ya da kişinin sorumlu olmadığı, T.B.M.M Hükümetinin otoriteyi sağlamaya çalıştığı dönemde bir çırpıda işgal edilmiş ta'ınmazlar yer alıyordu. Bu mallar genellikle Rum ailelerin ta'ınmazlarını terk etmeleri izleyen bir iki gün içinde işgal edilmiştir.

II. Grupta: Maliye Vekaleti'nin sorumluluğu üstüne aldıktan, Lozan'da imzalanan sözleşmenin yürürlüğe girdiği ana kadar tasarruf yetkisini uyguladığı mülk yer alıyordu. Bu dönemde ta'ınır nitelikte olanlar büyük ölçüde açık artırma yolu ile satılmış ya da kimi fırsatçıların eline geçmiş ta'ınmaz nitelikte olanların önemli bir kısmı da icara verilmiştir.

III. Grupta: Resmi kurumlarca ve özellikle de 'askeriye' tarafından el konulmuş mülkler vardı.²²

Rumların Samsun'u terk etmeleri üzerine ortada sahihsiz ve korumasız kalıveren bu malları, gerek gerçekten gereksinimi olan, gerekse hiçbir gereksinimi yokken bir fırsatını bulup haksız yere tasarrufuna geçirmek isteyen kişiler tarafından çekiliyordu. Hatta bazı kişiler kendi evlerini kiraya vererek Rum mahallesine ta'ındılar.²³

²² Kemal ARI, a.g.e, Sayfa: 10

²³ Haber 24 te rinievel 1339, Sayı: 4

Rumlardan bazıları da fırsatını buldukları anda, oldukça düşük bir fiyat karşılığında ya evde oturan kiracılarına ya da eski komularına evlerini satmışlardır.²⁴

SAMSUN'DA MÜBADİLLERİN YERLE TİRLİMLERİ

Samsun, Bafra, Çaramba ve Terme kasabalarıyla, Kavak nahiyesinde seksen üç bin yedi yüz altmış sekiz Rum meskûn bulunuyordu. Bunlar Mübadele yoluyla Yunanistan'a gitmişlerdir. Yerine gelen ve ekserisi Drama, Kavala ve Sarıhan havalisi halkından ibaret olan Drama muhacirleri yirmi beş bini biraz aştı. Tütüncü, dülgere, marangoz, demirci ve saire gibi muhtelif sanat erbabı olan Rumlar, Yunanistan'a hicret ederken halkta bir düşünce vardı. Acaba gelecek muhacirler arasında bu gibi sanat sahipleri var mıdır? Eğer yoksa bunların yeri boş kalacak, memleketin iktisadi, hayatı esastan sarsılacaktır.

Aralık 1923'te, Çankırı Vilayeti mar ve şikân komisyonu tarafından karar altına alınan ve mar ve şikân Müdüriyeti'nce onaylanan bir tebliğde, emval-i metrukeye ait bütün evlerin göçmenlere ait olduğu ve ayrımsız olarak göçmenlere dağıtılacağı, Çankırı Vilayetine gelecek göçmenlerin tümünün birden kent içinde yerleştirilemeyeceğine ve bunlar arasında kentte yerleşmesi gerekenlerin ayrılacağını, kentteki evlerin derhal de il "tedrici" bir surette boşaltılacağı belirtilmekteydi. Evlerin boşaltılmasında izlenen sıra şöyleydi:

htiyacı olmaksızın bir evi işgal edenler,
Kendi gereksinimlerinden fazla genişlikte evde oturanlar,
Subaylar ve memurların işgal etmiş oldukları evler,
Dükânlar ve fakirler ile felaketzede ve sığınmacıların oturdukları evler..

Mübadeleler geldikçe sıra ile boşaltılacaktı. Gereksinim duyulan ev sayısı; ilk ve onu izleyen sıradaki sayıdan az gelirse, seçme ve ayırma için kura yöntemine başvurulacak; çok gelirse, sonraki sıraya geçilecekti kabul etmeyenler, hiçbir özür dikkate alınmayarak, polis aracılığıyla derhal evden çıkarılacaktı.²⁵

Bu uygulamalar pek çok aksaklıklara karşın sürdürüldü. Hatta çok sıkı sıkı zamanlarda, evlerin boşaltılması için 24 saat gibi kısa bir zaman koşulları getirildi.

Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey, Rumlardan geriye kalan evleri kaydetmesi için Emval-i Metruke Komisyonu adlı bir komisyon oluşturarak Anadolu'nun işgalinin sona ermesi sonrasındaki dönemde ilgisiz kişilerin eline geçmi durumda terk edilmişlerin olabileceği ölçüde kayıtlarını yaptırmıştır. Maliye Vekaleti, bu malların önemli bir kısmını ve özellikle taşınır türdeki malın neredeyse tamamı bir bedel karşılığında satılmış, taşınmazlar ise kiraya verilmiştir.

O dönemde Samsun'da: Meclis dairesi azasından İsmail Hakkı Bey başkanı, Belediye azasından Eczacı rahmi Bey'inde dahil olduğu bir 'Takdir' komisyonu oluşturulmuştur.²⁶

Kasım 1923'te, Mübadele mar ve şikân Vekaleti, iskan yörelerindeki terk edilmiş taşınmazların onarımına başlamaya üzere iskan komisyonlarına gerekli emirleri verdi.

Terk edilmiş malların önemli bir bölümünün yıkılması ve özellikle bazı köylerde oturacak bir ev bile kalmaması nedeniyle örnek köyler yapılması gündeme geldi. Mübadele mar ve şikân Vekili Mustafa Necati Bey 24 Mart 1924 tarihinde Meclis'te konuşmuş oldu ve beyanatta "...Pontus kıyası tarafından tamamen tahrip edilmiş olan Samsun mıntokasında 15 numune köyünün inşaat edileceğini" belirtmiştir.

Ancak Samsun'da 7 tane numune köyü inşaat edilebilmiştir. Bu köylerden her biri 50 mesken bir mektep ve bir Camiden oluşmaktaydı.²⁷

²⁴ Haber 11 Teşrinievvel 1339, Sayı: 2

²⁵ Haber 13 Kânunuevvel 1923

²⁶ Haber 13 Kânunuevvel 1923

²⁷ T.B.M.M Zabıt Ceridesi, Devre I II, Cilt: VII,X, Ankara 1968, 1975, Sayfa: 45, 75-78

cra Vekilleri Heyeti 30 Nisan 1924 tarihinde bir genelge ile her sanat sahibi için, sanatının türüne göre, geçici olarak bir dükkan, fırın yada imalathane olarak kullanmaya uygun bina verilmesi, bunun kar ılı nda göçmenden kira alınmaması uygun görülmü tü. Bu sanatkarlar içinde muhtaç durumda olanlara gerekli araç gerecin, mıntika müdürlerinin ba kanlı ndaki sorumlu muhasebe birimiyle iskan ve ia e memurlarından yada ticaret odalarının üyelerinden olu an bir kurul aracılı ıyla sa lanıp göçmenlere da ıtılması öngörülüyordu.

mar ve skân Vekili Mahmut Celal Bey mübadillerin yerle tirilmesi i lerini yerinde görmek amacıyla 16 Haziran 1924 günü Samsun'a gelmi tir. Celal Bey, yöredeki kötü durumla ilgili olarak kaygılarını u cümleleriyle dile getirmekteydi: “ Ben, gelecek muhacirin bu kı layıkıyla barındırılmayaca ı ve açıkta kalaca ı endi esindeyim. Bu vaziyet kar ısında, yerlilerden ziyade, vekâletime mevduu ve zaif dolayısıyla muhacirini dü ünürüm. Samsun'da ceryan eden vakada müessir olmaktan ba ka elimden bir ey gelmez.”²⁸

Çok sayıda mübadilin bulundu u Samsun'da Kızılay Hastanesine günde ortalama 30-35 hasta kabul ediliyordu, fazlası Samsun Gureba Hastanesine gönderiliyordu.

Rafet Bey'de mar ve skan Vekili seçildikten sonra 4 Eylül 1924'de Samsun'a geldi.

Mustafa Kemal Samsun'u ikinci ziyaretleri sırasında 23 Eylül 1924'de Samsun'a iskân olunan Drama ve Kavala mübadillerinin ileri gelenlerini kabul ederek onların sorunlarını dinlemi ti.²⁹

Mübadilleri terkedilmi Rum evleri da ıtılırken tercih edilen yöntem, olabildi i kadar kısa sürede, olabildi i ölçüde fazla sayıda insanın bir dam altına yerle tirilmesidir. Bu çaba, büyükçe bir Rum evini, iki ayrı aileye payla tırmak gibi ilginç görüntülerde yaratmı tı.

Anadolu'ya gelen Türk Mübadiller Yunanistan'da pek çok kültürel birikim, ekonomik de er bırakarak Türkiye'ye belli kayıplara u ramı olarak gelmi leri. En ba ta, eski toplumsal, kültürel ve do al çevrelerini yitirmi leri. Yunanistan'daki toplumsal statüleri, i ve alı veri ili kileri ortadan kalkmı , yeni katıldıkları çevrede bunları yeni ba tan kazanmak, kurmak ve onarmak gerekmi ti. En önemlisi de Türkiye'ye gelirken büyük bir darbe yemi olmalarıydı. Parasal yönden varlıklı olan bir mübadil, Türkiye'de yoksul bir duruma dü ebilmi ti.

Özellikle mübadillerin büyük çapta yerli halkın kullanmakta oldu u toprakların da ıtılması, bu kıskançlı a ve geçimsizliklere kaynak olu turmu tu. Mübadillere ayrılan otlak ve sulara sahip çıkma, onların diktikleri a açları kesme ya da hayvanlara yedirme, tapulu topraklarını zorla sürme gibi kamu esenli ini ve güvenli ini bozucu davranı larda sık sık görülmü tü. Samsun 'da mübadillerin gidecekleri hamamlar ve kahvehaneler bile ayrıydı.

Selanik'ten gemiye bindirilip Samsun'a gönderilmi brahim ler unları anlatıyor::

“ Samsun'un içi insan kaynıyor. Bir yandan gemiler dolusu gelen mübadil halk, di er yandan Samsun nüfusunun yarısını olu turan Rumların evlerini kapı an Lazlar ve yerliler. Tenteli yaylı arabalarla sürüklenip gitmi iz Sivas'a. Bizi bir medreseye yerle tirdiler. Birdenbire so uklar ba ladı. yok. Babam i arıyor. So uk bir günde annem do um yaptı. Hala medresede kalıyoruz. Büyüklerimiz uzun uzun konu up tekrar Samsun'a kaçmaya karar verdiler. Jandarmalar bizi Tokat'ta yakaladı. Hemen oraya iskan edildik: Babam, amcamla birlikte yayan yapıldak Samsun'a kaçıyor. Karadeniz ahali bize 'bitli macir' derdi. Adımız nereye gitsek 'bitli' idi. O günlerin acıları, kırılan onurumuzun sızıları taptazedir.”³⁰

²⁸ Haber 16 Haziran 1924, Sayı: 36

²⁹ Haber 24 Eylül 1924, Sayı: 49

³⁰ “ Herkes Köklerinin Pe inde “, Radikal 23 Ekim 2000

Mübadillerin giyim kuşamları içine katıldıkları topluma önemli aktarmalar yapmışlardı. 28 Ekim 1924 tarihli Cumhuriyet gazetesinde “ Samsun’da Hayat” başlığı ile yayınlanan bir yazıda kente yeni gelen mübadiller hakkında şu bilgiler yer alıyordu.” Samsun’da ilk evvel nazarımı çeken şey, yerli ahaliden büsbütün farklı elbiselerle sokakları dolduran Drama, Kavala ve sarı aban muhacirleridir.. Her sokakta, her tarafta bunlara tesadüf edebilirsiniz. Bunlar temiz üstleri, her vakit görmeye alıştığımız muhacir selleriyle gelenlere hiç benzemeyen halleriyle nazarı dikkati celbediyorlar. “

Mübadiller Samsun Sokaklarında

Samsun’da yerlilerle mübadillerin arasında dostluk ve kardeşlik hisleri tesis etmek ve iskan i lerinde hükümetin çizdiği programın uygulanmasını kolayla tırmak için Mübadiller Derne i kurulmuştur.³¹

Rumların Türkiye’yi boşaltmalarıyla küçük zanaat dallarında önemli boşluklar ya nmıştır. Rumların Anadolu’dan ayrılmaları ile yer yer ev in a edecek, dam aktaracak ya da araba tekerle i yapacak usta bulanamamıştır.

³¹ Haber 23 Haziran 1340, Sayı: 37

Samsun Kent Merkezine Yerleştirilenlerin Mesleki Dağılımı

Meslek	Sayı	Meslek	Sayı
Rençper	77	Bakkal	8
Amele	101	Dülger-Saatçi	1
Tütüncü	19	Çiftçi-Tüccar	3
Çiftçi	220	Mürettip	1
Tütün Rençperi	41	Otelci	2
Tütün Zirai	18	Denkçi	1
Tütün Amelesi	209	mam	3
Tütün Tüccarı	8	Denkçi Ba 1	1
Tütün Dikicisi	2	Kantarcı	1
Tüccar	13	stifçi	1
Esnaf	4	Kayıkcı	2
Fırıncı	1	Kalıpçı	3
Hizmetçi	5	Makinist	2
Muallim	5	Minareci	1
Berber	1	Debba	1
Tezgâhtar	1	Çilingir	1
Sobacı	1	Tütün Eksperi	1
Arabacı	6	Tütün Ustaba ısı	2
öfer	1	Saatçi	1
A cı	3	Çoban	1
Bahçıvan	22	Belirsiz	23
Cambaz	1	Terzi	1
ekerci	1	Kalburcu	2
Manifaturacı	3	Çalgıcı	1
Boyacı	6	Arabacı-Hamal	3
Hamal	10	Yorgancı	1
Tornacı	1	Mezarcı	1
Kahveci	4	Polis	1
Tercüman	1	Tütün Amelesi	1
Tütün Mütahassısı	1	Tütün Eksperi	1
Rafizci	1	Terzi Çıra 1	1
Müfetti	1	Amele-Kayıkcı	1
Limonatacı	1	Dava Vekili	1
Marangoz	5	Hademe	1
Tütün Mübaya Memuru	1	Hancı	2
Kebabçı	3	Emlak Sahibi	5
Odacı	2	Ustaba 1	1
Dülger	2	Muhasip Emlakçı	1
Demirci	17	ehirde Mukim Köylerde	1
Nalbant	6	Tütün Ameleli i Yapan	
Memur	6	Tütün Ameleli i Yapmak	1
Kunduracı	9	çin Ba ka Vilayetlere Giden	
Kasap	2	Kavas	1 ³²

³² Nedim PEK, “ a.g.e, Sayfa: 157-158

Samsun Merkez Köylerine Yerle tirilen Mübadiller:

Köy	Hane	Nüfus	Köy	Hane	Nüfus
Alemdar Çiftli i	28	112	lyasköy	63	262
Andyeri	49	284	Kalkanca	22	85
Asara aç	56	243	Karagöl	23	119
A a 1 Çinik	223	809	Karaperçin	25	107
Avdan	27	91	Kavacık	50	165
Bilmece	-	-	Kelkaya	21	82
Çanakçı	20	76	Kesilli	33	154
Çandır	21	65	Kızılköy	32	124
Çatal Armud	54	79	Kızıl O lak	20	82
Çınaralan	57	241	Kozlu	42	136
Çırakman	112	429	Kurugökçe	40	158
Çineko lu	44	184	Ökse	112	455
Demircisu	28	287	Sarıbıyık	26	109
Derecik	79	287	Tekkeköy	27	138
Devgeri	99	413	Taflan	113	473
Düvecik	26	105	Teknepınar	53	217
Düzköy	51	224	Tepecik	42	166
Gürgenda	13	58	Yerlice	12	60
Gürgenyatak	16	83	Yukarı Çinik	122	422
Hacı smail	64	226	Demirci-Kavak	60	168
Hasköy	-	462	Üçanlar	80	324 ³³

RUMEL DEN GELENLER N SON KAF LES

Türk tarihinin, matemli bir sahnesi daha kapandı. Karasudan, Teselya Ovasına, Alasonya Geçitlerinden, Kayalar sırtlarına kadar bir tek arkada ımız kalmadı. On iki sene evvel, mavi-beyaz çeltiklere sarılan tabutunu gözya larıyla te yih etti imiz Selanik'te, yapayalnız bırakarak çekiliyoruz. Frenk lisanından son sözünü söyleyen son Türk müftüsü, dört yüz elli sene bekçili ini etti imiz bu diyardan 23 Kânunuevvelde son cemaati ile birlikte göçtü.

Selanik

Ovalarında Levent Türk köylüsü at ko turdukça, ufuklarında ezan seslerinin aksı duyuldukça nihayet toprakları üstünde Türk sapanı çatılmı bir silah gibi bekledikçe, “ kim bilir belki? “ diye bekliyorduk. İmdi ise artık her ey bitti. Son a ri erifi okuyan ihtiyar müftü, bunu ne kadar acıklı bir ekilde ilan ediyor:

“ Ecdadımızın yattığı, bamızın doğdu u memleketi terk etmek cidden acı ise de ... “ İmdi, belki de “ Selanik mi? “” diyenler bulunacak, onu biz çoktan unuttuk. .. “

Hayır... Kardeşim unutma... Yüz sene evvel Mora sahillerinde dört yelken gemisi ile muazzam Osmanlı İmparatorluğunun bahriyesine meydan okumak cesaretini kendinde bulan Yunanlılar kadar da olmayacak mı? Onlar, “ Misulungü” de çarpı tıkları günden beri “ spanya“ sahillerine göz dikmişlerdi. Biz on iki sene evvel bedbaht bir hata yüzünden terk ettiğimiz memleketimizi bu kadar çabuk unutursak Yunan tırpanı ile kemikleri hurdaha edilmiş ecdad ölülerine karşı, “ asıl ölü siz de il biziz! “ demi olmaz mıyız? Dünya da siyasi hiçbir nezaket, bir milleti maziyi hatırlamasın. Tatlı, acı günlerini ya adımız meyhanelerine ve sevinçli günlerine i tirak ettiğimiz bu sabık Türk beldesinin mezarı başında bir Fatıha’da okumayalım mı? O, Selanik ki, bozguna, taksime u ramı milletimize rehberlik eden bir serdar yeti tirmi tir. O Selanik ki, istibdad ejderinin hamlelerine cesaretini ilk defa göstermişlerdir. O Selanik ki bilmem daha sayma a lazım var mı?

Yalnız urası muhakkak ki on be sene evvel ki 10 Temmuz olmasaydı., Dumlupınar ahikasına tırmanan gazenferlerimiz arkalarında bütün bir milleti bulamayacaklardı. Bize ilk milli uurumuzu, Türklü ümüzü tattıran Vardar sahilidir. Bunu unutmayalım.

Selanik

Çocuklu umda Plevneli bir ihtiyar tanırdım ki, son noktasına kadar memleketin hayli canlı bir foto raf gibi gözlerinin önünden ayrılmazdı.

— Allah büyük... Bir gün olup devir de i ecek, Moskof ba a a ı gelecek, mutlaka Plevne, sonunda bizim olacak... Derdi.

O bu ümit ile seksenine kadar ya adı ve Plevne ilahisini son nefesinde tekrar ed ede öldü. Zavallı ihtiyar Plevne’de Bulgarların gaydalarını i irdiklerini hatırlamak istemiyordu. Bu günkü nesil, seksenlik Plevne muhaciri kadar hafızalı de ilse, daha dünkü vakayı hatırlamayacak kadar da unutkan mıdır?

Selanik Hortacı Camisi

Senelerin külleri altında sönmü bir yanarda gibi duran Rumeli bozgununun heyecanlarını, son Türk kafilesi Akdeniz’in öteki yakasına geçti i u günlerde tekrar acı acı hatırladım. O lakaydi bize, yüz bin ki iye ve milyar de erinde bir kıtaya mal olmu tu.

Ba kaları, nasıl isterse öyle dü ünsünler, ben Plevneli ihtiyar gibi, son nefesime kadar Selanik’i dilimden, Hortacı Camisinin beyaz minaresini hayalimden dü ürmeme e çalı aca ım.

Zavallı Selanik, Zavallı Rumeli. ³⁴

³⁴ Vatan 11 Kânunusani 1925, Sayı: 230